

# De Haagse agenda

De Tweede-Kamerverkiezingen van mei 1986 mogen voor de gewone kiezer nog een eind weg zijn, in politiek Den Haag bepalen ze de orde van de dag. Men beseft dat nu de keuzen worden gemaakt die beslissend zijn voor wat er in de volgende kabinetsperiode op de politieke agenda staat. Als straks de verkiezingsstrijd losbrandt zullen alleen op details nog veranderingen mogelijk zijn. Daarom is het interessant om te zien hoe op dit moment, vlak na het verschijnen van de *Miljoenennota 1986*, de politieke vlag er bij hangt. Wat staat er voor de komende jaren op de Haagse agenda?

*Hoeveel moet er worden omgebogen? De Miljoenennota 1986* laat er geen twijfel over bestaan dat het ombuigen in de volgende kabinetsperiode door moet gaan. Om het financieringstekort in de periode 1987-1990 met 1% per jaar te verminderen, acht het kabinet het nodig in totaal f. 16 mrd. om te buigen. De VVD komt in haar ontwerp-verkiezingsprogramma iets hoger uit (f. 18 à 20 mrd.), de PvdA aanzienlijk lager, maar deze partij stelt zich tevreden met een langzamere daling van het financieringstekort (0,5% per jaar). Dat er omgebogen moet worden lijkt echter voor iedereen vast te staan. De stimuleerders zijn uit Den Haag weggehoond. De vraag is alleen nog: waar moet er worden omgebogen?

*Kunnen we niet met minder ambtenaren toe? De politieke barometer wijst momenteel sterk in de richting van ombuigingen op de rijksbegroting. Als we er van uitgaan dat het salarisniveau bij de overheid niet veel verder bij dat in de marktsector zal kunnen achterblijven, moet er iets in de volumesfeer gebeuren. In de afgelopen jaren is dat ook al geprobeerd (de -2%-operatie), maar toen is het niet gelukt. Wil men werkelijk het aantal ambtenaren verminderen, dan zal het doorlichten van de overheidsorganisatie serieuzer moeten worden aangepakt dan in de lopende kabinetsperiode is gebeurd. Zo'n ingrijpende operatie heeft alleen kans van slagen als zij op blijvende politieke steun kan rekenen, b.v. doordat zij in het regerakkoord is verankerd.*

*Kan er niet worden bezuinigd op de subsidies aan het bedrijfsleven? Veel belangstelling is er bij de ombuigingen voor de subsidieverlening aan bedrijven. De effectiviteit daarvan wordt niet erg hoog aangeslagen. Zoals bekend wordt de negatieve aanslag in de WIR het komende jaar al afgeschaft, maar daarmee lijkt de zaak niet afgedaan. Zowel PvdA als VVD spreken in hun concept-verkiezingsprogramma's over een verdere beperking van de WIR-faciliteiten. Het ziet er niet naar uit dat de krachtige protesten van de werkgeversorganisaties hiertegen veel zullen helpen. Het komt trouwens ook niet erg geloofwaardig over als de grootste pleitbezorgers voor de vrije markt en de vermindering van het financieringstekort zich plotseling als verdedigers van het subsidiewezen opwerpen.*

*Kunnen de belastingen niet omlaag? Een thema dat bij de volgende verkiezingen zeker een rol gaat spelen is belastingverlaging. Iedereen in Den Haag lijkt er langzamerhand van overtuigd te zijn dat mede door de opeenstapeling van inkomensafhankelijke regelingen de marginale tarieven voor bijna alle inkomenscategoriën te hoog zijn geworden. Ook is men algemeen van oordeel dat het verschil tussen bruto en netto loon (de z.g. „wig”) te groot is geworden. Zoals in de *Miljoenennota 1986* wordt uiteengezet, is de ruimte voor belastingverlaging echter zeer beperkt: eerst moet het financieringstekort naar beneden. Behalve verlaging van tarieven staat ook vereenvoudiging van het belastingstelsel sterk in de belangstelling. De pas geïnstalleerde commissie-Oort moet nog voor de verkiezingen een rapport over de vereenvoudiging van de loon- en inkomstenbelasting uitbrengen.*

*Hoe moet het verder met de z.g. „grote operaties”? De ervaring van de afgelopen jaren met heroverweging, deregulering, -2%-operatie, decentralisatie en privatisering heeft geleerd dat het op deze punten toch moeilijker blijkt om tot resultaten te komen dan men aanvankelijk had verwacht. VVD-fractieleider Nijpels heeft echter aangekondigd de „grote operaties” in de volgende kabinetsperiode te willen vervangen door een nog grotere „superoperatie”, een „lange mars door de overheidsinstellingen” om in alles wat inefficiënt of ineffectief is het mes te zetten.*

*Hoe vergroten we de flexibiliteit in de economie? Over de wenselijkheid van deze doelstelling is iedereen het eens, maar niemand weet wat er in concreto mee wordt bedoeld. Prof. Vermaat doorbreekt in dit nummer van *ESB* de gebruikelijke vaagheid op dit gebied met een pleidooi voor het afschaffen van het minimumloon. Daardoor zou de toetredingsdrempel tot de arbeidsmarkt lager kunnen worden. Het zou helpen als iedereen die het woord flexibiliteit in de mond neemt zegt wat hij of zij daarmee bedoelt.*

*Wat doen we met de sociale zekerheid? De PvdA kondigt in haar concept-verkiezingsprogramma aan dat zij de voorgenomen stelselherziening van de sociale zekerheid in de komende vier jaar weer ongedaan wil maken. CDA en VVD willen er mee doorgaan. Maar ook als de stelselherziening doorgaat, zijn de problemen de wereld nog niet uit. Het is helemaal nog niet zeker of de geplande besparingen inderdaad zullen worden gerealiseerd. Alleen al de voorgenomen herkeuring en afschatting van alle WAO-uitkeringsgerechtigden gaat vermoedelijk zeer grote problemen opleveren.*

*Doen we nog wat aan het bestrijden van de werkloosheid? Dit probleem lijkt door CDA en VVD aan de sociale partners en de werking van de Phillipscurve te worden overgelaten. De filosofie is dat de hoge werkloosheid voor een neerwaartse druk op de lonen zorgt, waarna de vraag naar arbeid vanzelf toeneemt. Die filosofie is niet onjuist, maar het probleem is dat de prijs- en hoeveelheidsaanpassingen op de arbeidsmarkt zo traag verlopen dat het langs deze weg de eerstkomende tien jaar niet lukt van de hoge werkloosheid af te komen. Arbeidstijdverkorting wordt door de regeringspartijen wel gepropageerd, maar men krijgt niet de indruk dat zij er werkelijk in geloven en het wordt ook niet erg actief gestimuleerd. De PvdA streeft, evenals de vakbeweging, naar een 32-urige werkweek in 1990. Daarbij stuit zij echter op bezwaren, niet alleen van werkgevers maar ook van werknemers wier bereidheid om loon in te leveren voor arbeidstijdverkorting tanende is, te meer daar er meestal slechts van een geringe herbezetting sprake is.*

*Wordt er nog een inkomensbeleid gevoerd? Het inkomensbeleid lijkt nagenoeg van de politieke agenda verdwenen. Dit is een opmerkelijke verschuiving ten opzichte van de situatie vier jaar geleden. Toen waren maatregelen die een deniverend effect hadden vrijwel taboe, nu wordt er nauwelijks een woord meer aan vuil gemaakt. CDA en VVD laten de inkomensverdeling aan de markt c.q. de sociale partners over, de PvdA wil in elk geval het koppelmecanisme voor de uitkeringsgerechtigden en de trend voor ambtenaren en trendvolgers herstellen.*

*O ja, het overleg met de sociale partners. Onder de bezuinigingsdwang van het kabinet-Lubbers is het overleg met de sociale partners in hoge mate uitgehold. Wat deze inbreuk op de sociaal-economische orde op lange termijn voor de arbeidsverhoudingen en voor de Nederlandse economie betekent is moeilijk te voorspellen. De vakbeweging is toe aan een grondige herbezinning op haar functioneren in een samenleving waarin de arbeidsverhoudingen van karakter zijn veranderd. Maar ook de „politiek” kan niet om de vraag heen of het tripartiete model heeft afgedaan 1).*

*Wordt er industriepolitiek bedreven? Op industriepolitiek gebied lopen de visies van CDA en VVD en die van de PvdA nogal uiteen. De sociaal-democraten beogen een indicatief meerjarenprogramma op te stellen waarbinnen de industriële ontwikkeling op bepaalde maatschappelijke doeleinden kan worden afgestemd. CDA en VVD doen het voorkomen alsof zij de industriële ontwikkeling aan de markt willen overlaten, maar blijven toch vasthouden aan allerlei specifieke regelingen om de technologische vernieuwing, de export, de herstellingfinanciering, de startende onderneming, de aandachtsgebieden, de speerpunten en wat al niet meer te bevorderen. Terwijl oude steunpotten worden afgeschaft, worden elders in hetzelfde tempo nieuwe gecreëerd.*

*Moeten de overheidsinvesteringen worden opgevoerd? In het algemeen is men het er over eens dat de overheidsinvesteringen in de afgelopen jaren te ver zijn teruggevallen. Alleen minister Ruding is van mening dat er op dit gebied van verzadiging sprake is. De identificatie van projecten die bedrijfseconomisch niet, maar maatschappelijk-economisch wel rendabel zijn verloopt echter zeer moeizaam. Enkele grote projecten, zoals de inpoldering van de Markerwaard en de kustuitbreiding bij Zuid-Holland, zijn zeer omstreven. Misschien ziet men daarom over het hoofd dat er op kleine (veelal gemeentelijke) schaal nog heel wat te doen valt. Hierbij wordt een fundamentele visie op de rol van overheidsinvesteringen in de economie noodig gemist.*

Maar dat geldt voor meer van de bovengenoemde punten.

L. van der Geest

1) Belangwekkend in dit verband is het pleidooi van CDA-fractievoorzitter De Vries in *ESB* van 14 augustus jl. om het arbeidsvoorwaardenoverleg in de onderneming primair aan de directie en de ondernemingsraad over te laten.